

* קצורי * באורי * לקוטי *

האלשיך הק' פ' ויקהל

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לַעֲשׂוֹת
אִתְּכֶם: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן לִיקְיָן כָּל
הָעֵשָׂה בּוֹ מְלָאכָה יוֹמָת: לֹא תִבְעְרוּ אֵשׁ בְּכָל
מִשְׁכְּבֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת:

מה שראוי לשים שכל והבין במקרא הלא הוא:

א. למה היתה הקהלה זאת פה מביתר מצות ה'
אשר דבר משה אל בני ישראל? והנה אמרו רבותינו
ז"ל שהוא על דבר אוהרת שבת ללמד את בני ישראל
יקהלו בשבתות לדרוש לעם משפטי השבת
ותורותיו.

* אך עדיין יקשה למה עשה כן במה שמצות שבת
נאמרה באגב ולא במקום שכל עיקר הפרשה עליה?

ב. אומרו אלה הדברים וכו', שיורה כי בא להזכיר
כל הדברים שבמלאכת המשכן ומפסיק בענין שבת
וחוזר אחר כך אל מעשה המשכן, וטוב טוב היה
יאמר מצות שבת ואחר כך אלה הדברים וכו'!

ועל פי דרכנו נלמוד במה שהקדים מצות שבת
שהוא כל נחשוב שמלאכת המשכן דוחה שבת.

ג. כי הלא בצוות משה על מעשה המשכן לא הזכיר
לו ה' מצות שבת להזהיר כל ידחו שבת על מעשה
המשכן!

ד. למה במלאכת המשכן לא תדחה שבת ככל
מעשה הקרבנות תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן?
ואם הוא מן מטעם שכל מצות עשה שאין דוחה
שבת אלא כשאין יכול להתקיים העשה ועל
הקרבנות אי אפשר ליחל כי יעבור יומו, אך המשכן
אפשר להעשות בחול, אם כן מהיכא תיתי שנחלל
שבת שהוצרך ללמדנו שאינו דוחה שבת?

ה. אומרו ששת ימים, ולא אמר בששת ימים!

ו. שהיה לו לומר תעשה מלאכה!

* ועוד כי העשית מלאכה אין צורך להזכיר
ומהראוי יאמר ביום השביעי לא תעשו מלאכה!

ז. אומרו וביום השביעי, שהיה ראוי יאמר והיום
השביעי יהיה לכם קודש!

ח. כי אומרו יהיה לכם הוא מיותר, והיה לו לומר
והיום השביעי קדש!

* וגם אומרו כל העושה בו מלאכה, כי מלת בו יראה
מיותר כי בעשרת הדברות לא אמר רק לא תעשה כל
מלאכה ולא אמר בו!

ט. אומרו לא תבערו אש וכו', כי למאן דאמר לחלק
יצאת למה למדנו זה במלאכה זו בזולתה?

י. אומרו ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל זה
הדבר אשר צוה ה' לאמר, כי באומרו יתברך דבר אל
משה יצדק בו לאמר שהוא לאמר לישראל, אך
בצוות משה את ישראל למי יצוה את ישראל
שיאמרו? ולא עוד אלא שאמרו שני פעמים ולא
אחד בהם צודק כאמור!

יא. כי אומרו זה הדבר וכו' הוא מיותר ומהראוי
יאמר ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר קחו
מאתכם או ויאמר משה זה הדבר וכו'!

יב. אומרו מאתכם, ולא אמר קחו תרומה וכו'!

יג. שהיה לו לומר יביא את תרומת ה'! מה ענין
אומרו יביאה?

* וכן אומרו את תרומת ה' הוא מיותר כי הלא
הוזכרה התרומה למעלה!

יד. אומרו את המשכן כאילו הוא קדוש, וכן
באומרו את אהלו וכו' כי מהראוי יאמר יבואו ויעשו
כו' משכן ואהל מכסה וקרסים וקרשים ועל דרך זה
זה את כל הנזכר ולא כמוזכר מה שכבר היה והוא
עדיין לא היה!

טו. אומרו ויצאו כו' מלפני משה, מה בצע בהודעת
היצאה מלפניו?

טז. אומרו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה
רוחו, שהוא כפל ענין במלות שונות שהם שתי
קושיות, אחת כפל ענין! שנית למה הוא במלות
שונות?

יז. למה לא כלל ואמר ויבאו האנשים והנשים ולא
יאמר על הנשים?

יח. אומרו חו וכו', למה לא כלל אותם בכלל כל
כלי זהב?

יט. אומרו וכל איש אשר נמצא אותו, למה בזהב
וכסף ונחושת לא נאמר אשר נמצא אותו? וכן כפל
אומרו כל מרים וכו' וכל אשר וכו'!

כ. אומרו כל איש ואשה אשר נדב לכם אותם, הוא
מיותר כי הלא נאמר למעלה!

* וכן מה שחזר ואמר הביאו בני ישראל נדבה לה'
הוא מיותר!

כא. אומרו והם הביאו אליו עוד נדבה, כי יורה
שהביאו פעם אחת ואחר כך הביאו עוד בבקר בבקר
והלא הכל לא הובא רק בשני בקרים שהוא בבקר
בבקר! ואיך יאמר שהביאו עוד וכו' כאילו הביאו גם
תחלה?

* ועוד באומרו ויצו משה ויעבירו קול וכו' אל יעשו
מלאכה, שהראוי יכריז לא יביאו עוד נדבה למלאכה!
(אחרי חטא העגל התייאשו בני"י מלחזור לקרבת
ה' וניחמם השי"ת ע"י מעשה המשכן)

אמנם הן אמת חכמים ז"ל גידו כי מעשה המשכן
הוא תיקון עון מעשה העגל כי בו נטמאו ותפגם

נפשם וחזרה זוהמת נחש לאיתנה הראשון והותר
אחר אשר נטהרו ופסקה זוהמתם במעמד הר סיני
הגדול והקדוש ונסתלקה שכנה מעל הארץ כי חטאו
חטאה גדולה עד גדר שגם בעיני האומות יפלא,
כמאמרם ז"ל שהיו אומרים לא ישוב עוד אלהי
ישראל לקרב את עמו אחרי אשר הוטמאו. וה'
אלהינו מרחם כרוב רחמיו וחסדיו הפליא חסדו לנו
ולא עזבנו, וכאב את בן ירצה אהבנו וקרבנו אליו
והשיב שכניתו בקרבנו.

(המשכן חי זה לעומת זה ובתר שאת להכניע חטא
העגל)

ולהורות נתן משכנו בתוכנו עדות לישראל כי שב
אפו ממנו ויאהבנו. ולמחילת חטא ולסליחת עון צונו
קחת מאתנו תרומה לה' זהב וכסף ונחשת וכו' למען
זכותם יהי נועם ה' עליהם וישרה שכנה במעשה
ידיהם: ואם זהב עשו לבעל היה מין אחד ובו עשו
פירוד, עתה תהיה מרובה מדת טובתם יביאו שלש
עשרה מינים לעשות אחדות והיו שלש עשרה
כמספר אותיות אחד: כלל הדברים כי כל חפץ ה'
בנדבת המשכן היה לתקן את אשר עותו בעגל לשוב
על ידי כך עד ה' אלהיהם ולדבקה בו.

(ג' דרגות לתקן חטא העגל)

על כן כל שלשת הדברים הראויים לאשר את נפשו
החליא ובא לרפאותה, מעין כל תרופת מחלת
הגופות יחוייב שם ימצאון ושם יהיו הלא המה:

א. לרפאות בדבר מקביל אל מעשה העון.

ב. להרחיק הגורם אותו.

ג. לזיזר מכל הדומה אל כיעור העון, ומה גם
במעשה התיקון בל ימצא בו לכלוך עון בל תהיה
מצוה הבאה בעבירה וישובו עוד להתקלקל חלילה:

(מעשה המשכן חי' בהקהל לתקן העגל שהי'

בהקהל)

וזה מאמרו יתברך ויקהל משה וכו', והוא כי כאשר
חטאו היה על ידי הקהל כמה דאת אמר ויקהל העם
על אהרן, כי זולת חומר העון היה גם בריבים שהוא
חילול ה', על כן גם בתיקון צריך יהיה כן בהקהל
לקדש ה' במה שיעשו התיקון והתשובה. וזהו ויקהל
משה.

(מעשה המשכן לא קיבלו מן הערב רב כי המה היו
שעשו את העגל)

ועל השנית להרחיק הגורם אמר את כל עדת בני
ישראל, כלומר אך לא את הערב רב כי המה היו
גרמת נזקים, כהסכמת ספר הזוהר ומדרש רבותינו
ז"ל כי המה עשוהו בלהטיהם, על כן ירחקו מהם ולא
יהיה להם חלק במשכן ה'!

(לא הי' חילול שבת במעשה המשכן)

ועל השלישית שלא יתערב איזה לכלוך עון
במעשה התיקון, אמר אלה הדברים וכו' ששת ימים
וכו', והוא בל יחללו שבת במעשה המשכן באחת
מארבעים מלאכות אשר היו כלם במשכן:

(ב' מעלות אשר לשבת יותר ממעשה המשכן)

ושמא תאמרו הלא קל וחומר הדברים, אם פקח נפש וכיוצא בו על ספק שמא על ידי כך יעבוד את ה' ויתקרב אליו נדחה שבת, וגם ברית מילה אינה רק מצוה אחת הגורמת התקרבות בצד מה אליו יתברך דוחה שבת, משכן שכביכול את הקב"ה אנו לוקחים שידור בינינו על אחת כמה וכמה שידחה שבת מפניו!

על כן אמר אלה הדברים וכו', לומר הביטו וראו כי אין ראוי לחלל שבת על מלאכת המשכן כי הלא המשכן וכל כליו בהעשותם אין בהם קדושה עד יוקם המשכן על מכונו ותשרה עליו שכינה, נמצא שאין מעשה המשכן רק הכנה אל דבר שאחר העשותו יהא קדש. אמנם השבת אין צריך לומר שהוא עצמו קדש כי אם שגם יריק וישפיע בנו קדש היא נפש יתירה הנשפעת בנו מאתו.

ועוד שנית שקדושת שבת קדומה כמאמרו יתברך אל משה חמדה גנוזה יש לי בבית גנזי ושבת שמה.

וזה מאמר הכתוב אלה הדברים שהם של מלאכת המשכן הם דברים אשר צוה ה' לעשות אותם, כי עדיין לא נעשו ואתם מתעתדים לעשותם, נמצא שאינם רק הכנה אל דבר שעתידיה קדושה לחול בו. על כן ששת ימים וכו', כי הלא השבת אין צריך לומר שהוא קדש אלא שגם ממנו וביום השביעי יהיה לכם קדש היא נפש יתירה שתהיה לכם מצדו.

ועוד כי הלא קדושתו קדומה מטרם ינתן לכם כי היא שבת שבתון לה' חמדה שהיתה גנוזה אצלו יתברך, ואם כן איפה אין תדחה מה שזולת היותו קדוש מריק בכך קדושה וגם קדושתו קדומה מפני מה שעדיין אין לו קדושה רק הכנה אל מה שיוכל בו קדושה אחר העשותו.

(ברית מילה ופקוח נפש הם נוגעים לנשמות ישראל אשר הם גבוהים מן השבת)

אך ברית מילה ופקוח נפש נדחה עליהם שבת, כי כל איש ישראל קדוש יאמר לו כי קדש ישראל לה':

(סוד איסור הוצאה בשבת: שלא להוציא נשמותינו ממקום היחיד והאחדות למקום הרבים והפירוד)

עוד נתן טוב טעם אל בלתי היות נדחה שבת על שום מלאכה אפילו בכיוצא במשכן. והוא באומרו כל העושה בו וכו', והוא בשום לב אל החמירו יתברך כל כך במלאכת שבת שכל העושה בו מלאכה אחת דתו להמית ואפילו בדבר שאינו מלאכה כהוצאה מרשות לרשות:

אמנם למה כי נפשות בני ישראל מתחת כנפי השכינה המה ממקום האחדות, מה שאין כן לעם לזולתו רק ממקום הפירוד, ואין ניכר דבר זה לישראל רק ביום השבת שמשלח הוא יתברך שפע קדושה אל כל איש ישראל, לאיש ואיש כשורש נפשו אשר תחת כנפי השכינה. ועל ידי כן נמצא מתדבק האדם

אל קונו כי מערה עלינו רוח ממרום כנפי שכינתו בלתי מתפרדת ממציאותו, ועל ידי כן נמצינו מתקשרים בו יתברך ונפרדים מהחזונויות. ועל כן בהיותנו ביום השבת מתאחדים אל מקום נשמותינו ומתרחקים מהפירוד, לכן נצטוו מלהוציא מרשות היחיד, הוא רמז אל הרשות אשר אנו דבקים בו, אל רשות הרבים, הוא רמז אל עולם הפירוד אשר משם יתר עמים, וכן להכניס, כי ערב קדש בחול או חול בקדש אחת היא:

(סוד איסור מלאכה בשבת: שלא לצאת ממצב השביתה והקדושה שהוא עולם העליון, אל מצב המלאכה שהוא עולם החול!)

וההיקש ביתר המלאכות. והוא, כי המלאכה הוא מעין עולם החול כי אליו המלאכה מתייחסת כנוודע, והשביתה מעין העולם העליון הגדול והקדוש. ועל כן בהיות נפש יתירה מהעולם העליון באדם ועושה מלאכה הוא כמערב הקדש העליון בחול ואחת דתו להמית העושה כן כי הוא קוצץ חלילה. וזה מאמר הכתוב וביום השביעי יהיה לכם בעצמכם קדש היא הנפש יתירה, ועל כן כל עושה בו כלומר בקדש הנזכר מלאכה יומת, כי תחזור מלת בו אל הקדש הנזכר.

(עכו"ם שמעולם הפירוד ששבת והיינו שהכניס ראשו בין השיית ובניי בעולם האחדות חייב עונש)

וזה מאמר הכתוב באומרו ושמרו בני ישראל את השבת כו' כמפורש פרשת כי תשא בשערים. ושם נאמר אך על ידי זה יצדק מה שכתבו ז"ל עכו"ם ששבת חייב מיתה. ובאלה הדברים רבה אמר רבי חייא בר אבא מלך ומטרונה שיושבין ומשיחין זה עם זה מי שבא ומכניס ראשו ביניהם אינו חייב מיתה, כך השבת היא בין הקב"ה ובין ישראל שנאמר בני ובין בני ישראל, לפיכך עכו"ם שבא ומכניס עצמו ביניהם חייב מיתה, עכ"ל: והוא מאמרנו שהוא יתברך מתדבק עם ישראל על ידי הנפש יתירה הדבקה בו יתברך בעולם האחדות, ומי שנפשו חיצונית אין יכניס ראשו בין הדבקים.

(עונש שבת הוא עונש להשיית ששורה באדם בנשמה יתירה)

והנה משכיל על דבר ימצא טוב טעם אל הפלגת רבותינו ז"ל בעונג והתייגעם על ידי עצמם להכין את אשר יביאו לענג את השבת, וגם איזו צדקה תחשב לו לאדם בעונג שבת במה שאוכל למעדנים ומענג בדשן את עצמו ובשרו. אך הוא כאילו השכינה מתארחת ומתדבקת בו בהריק שפע מתחת כנפי שכינתו אל האדם, ואליו יתברך הוא מכבד בענג את נפשו כי בנפשו הוא יתברך כמדובר דרך קצרה:

(שלא יטעו בניי להתיר מעשה המשכן בשבת)

והנה הקדמה זו שהקדים משה אזהרת שבת למלאכת המשכן ללמדנו בל תדחה שבת עליה, אחשוב נאמר לו בפרשת כי תשא: ויאמר ה' אל משה לאמר ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך שבתותי תשמורו וכו' לדעת כי אני ה' מקדשכם.

* כי הלא ראוי לשים לב אל אומרו ואתה דבר, ולא אמר דבר אל בני ישראל!

* ועוד אומרו לאמר פעם שנית דבר אל בני ישראל לאמר, והוא בלתי מובן שאינו לאמר לאחרים!

* ועוד אומרו אך את שבתותי, מה בא למעט מאך?

* ועוד אך הוא לדעת כי אני ה' מקדשכם, אך יודע למו על ידי שמירת שבת?

אמנם אחר צוותו יתברך את משה על מעשה המשכן ואמר ראה קראתי בשם בצלאל וכו' ועשו כו' ואת אהל מועד וכו' ככל אשר צויתך יעשו, סמך ואמר ואתה דבר וכו', לומר בדברי אלך מצות מעשה המשכן לא הוצרכתי לומר לך שלא תעשה מלאכה בשבת כי איש כמון לא יטעה. אך ואתה דבר אל בני ישראל לאמר, כלומר כשתבא לאמר כל מעשה המשכן הקדם ודבר אליהם אך את שבתותי תשמרו. כלומר אך בזאת שאת שבתותי תשמורו ולא יחללו שבת על מעשה המשכן פן יטעו. ושמירת השבת היא לדעת כי אני ה' מקדשכם, ומתדבק בכך על ידי נפש יתירה שאני נותן בכך ומתדבק בי, והוא ככל הכתוב:

(וזמן ומהירות מעשה המשכן הוא למעלה מן הטבע ולא היה מזדרז אם היה עשייתו בשבת)

* והנה עדיין לא יבצר שאמור יאמר איש הלא טוב טוב נמהר נחיש לעשות המשכן למען ימהר הוא יתברך לשכון אתנו, ואיה מצוה גדולה מזו ולמה לא נדחה שבת להחיש?

על כן במתק לשונו היחל ואמר ששת ימים תעשה מלאכה, כלומר אל יעלה על רוחכם שהמלאכה הזאת היא תחת הזמן שלפי רוב הימים תתרה, כי הלא ששת ימים תעשה מלאכה מאליה כי מלאכת המשכן כמאליו נעשה, ואם כן אין מעצור לה' להצליח בששת ימים יותר מאילו היו עושים במלאכה גם בשבת, כאשר בריאת עולם עשה שלשה דברים בכל יום ובששי ששה שלשה בעד היום עצמו ושלשה בעד השבת שאחריו:

(עבודות במשכן אחרי היבנותו אכן גבוהים ודוחין שבת)

* ועדיין היה נשאר מקום לבעל דין לחלוק ולומר האם גרמה מלאכת המשכן להשראת שכינה מכל זכות אחד מהקרבות הנעשים בו בכל שבת?

על כן אמר לא תבערו אש וכו', לומר הנה המשכן כעת אינו מושב לשכון יה אלהים כי עדיין לא נעשה ואין קדושתו דומה אחר היותו מושב אלהים למה שעדיין לא היה כי אם עתיד להעשות. וזהו אומרו לא תבערו אש בכל מושבותיכם, כלומר מה שאין כן במה שהוא מושב אלהים כי שם תבעירו, ומזה יבינו כי מה שכעת אין שבת נדחה שהוא על כי עדיין אינו מושב אלהים רק הכנה אליו:

* קצורי * באורי * לקוטי * האלשיך הק' פ' פרה

וַיִּדְבֹר יִקְנֶה אֶל מִשָּׁה וְאֶל אֶהְרֹן לְאִמְרָם: זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה יִקְנֶה לְאִמְרָם דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיהָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עַל:

* בייתור מלת לאמר!

* ואומרו התורה!

* ועוד, התייחד בזה הדבור אל אהרן!

* ומה גם כי נשתנה דבור זה מהזולת, כי הנה בהחדש הזה לכם כו' מייחד הדבור אל אהרן עמו, ואומר דברו אל שני הנדברים. אך פה אומר אל משה ואל אהרן. ואחר כך אינו מצוה לדבר רק אל משה לבדו, דבר אל בני ישראל ויקחו אליך כו'!

* ואם הצטרף גם אהרן, הוא על שעתיד לומר ונתתם אותה שיחזור אל שניהם שיתנוה. היה יכול לדבר עם משה, ולומר ויקחו אליך וכו' ונתתם אותה ואתה ואהרן וכו'. ולא לייחד הדבור על מה שהוא אינו מדבר!

ולבא אל הענין, נשית לב להבין מאמרם ז"ל. והוא, כי כשאמר הקדוש ברוך הוא למשה אמור אל הכהנים בני אהרן לנפש לא יטמא כו'. אמר לו משה ואם יטמאו מה תקנתם, ולא החזיר לו תשובה. נתכרכמו פניו של משה, שנאמר ועוז פניו ישונא כו'.

* וראוי להעיר היכן נרמז ששאל משה מה תקנתם?

* וגם למה לא השיב לו אז תשובה עד בואו אל המקום הזה?

* ועוד כי הלא לא היה דבר בתורה שלא קבל משה בסניי, והיתכן שטהרת טמאי מתים לא נאמרה לו? ומה גם שהיא פרשה אחת מהתורה!

* ועוד שבפירוש אמרו רבותינו ז"ל כי במרה שהיה קודם מתן תורה ניתנו לישראל שבת ודינים ופרה אדומה. ואם כן מה זו שאלה, ואם יטמאו מה תקנתם?

* ועוד אומרו נתכרכמו פניו. אם הוא שנתקשה על בלתי היות תקנה, היה לו לומר

תמה משה וכיוצא בזה. אך באומרו נתכרכמו פניו, נראה כי נגע אל עצמו צער גדול בדבר, ואיננו לפי הנראה!

אך הנה זה יתבאר בהבין מאמר זולתו. הלא הוא, שאמרו ז"ל משל לשפחה שטינף בנה פלטיין של מלך, אמר המלך תבא אמו ותקנה. כך תבא הפרה שהיא אמו של עגל ותקנהו וכו'.

* כי הנה במאמר ההוא יקשה, כי אם היתה פרה מכפרת על עון העגל היה המשל צודק. אך לא כן הוא, רק לטהר את הטמא מת!

(הטהרה מטומאת מת, הוא הוא הטהרה מכלליות החטאים, אשר היא חטא העגל, ומזוהמת הנפש, ששב אלינו על ידו)

אמנם הנה בפרשת אמור כתבנו, כי זוהמת נפש המביאה מיתה לאדם בהיותה כרוכה בו כנודע, פסקה בהר סיני. והיה לנו חירות ממלאך המות. לולא העגל שהחזיר הזוהמא למקומה והיסב המיתה והטומאה. כי אשר יטמא הנוגע או מאהיל על מת, ממנה היא. כי למה שהזוהמא - אשר המיתה את המת - כרוכה בו, היא המתפשטת לטמא הנוגע או מאהיל עליו. לכן מי תקנה טינוף המדבק בנטמא למת על ידי העגל, תבא אמו וכו'. וזהו אומרו טינף פלטיין של מלך, שהוא האדם העובד את ה' - כי היכל ה' הוא כאומרו ושכנתי בתוכם ולא נאמר בתוכו - בנוגעו במת. הוא העגל שהביא הזוהמא וסיבב יטמא הנוגע במת וכו' תבא אמו וכו'.

(להבנת הענין ביותר נעתיק: מאמר האלשיך הקדוש מפ' טהרת הכהנים בפ' אמור)

מאמרם ז"ל על ענין הפרה אדומה, וז"ל משל לשפחה שולדה טינף פלטיין של מלך אמר המלך תבא אמו ותקנה, כך תבא הפרה ותכפר על מעשה העגל.

* והוא בהעיר כי הלא יקשה כי לא לכפר על עון העגל באה הפרה, רק לטהר את הטמאים!

* אך על פי דרכנו נשית לב אל טומאת מת באהל, כי איך יטמא בלי מושא ונגיעה?

* וגם אל אומרו לנפש ולא אמר למת!

אך אין ספק כי אם שדרך כלל יש כח טומאה אחוז במת, ובנפשו אשר עליו תאבל הוא החלק הקרוב אל החומר, ועל כן יש בו כח להתפשט בכל אהל המת. ועל כן נאמר בו לנפש. מה שאין כן בנבלת בהמה כי אין טומאתה רק במגע

ובמשא ולא באהל, כי אין טומאתה רק על בשרה על העדר איכותה. מה שאין כן באדם כי בעל נפש הוא, וגם בחלק נפש הדבוק בו שולט כח הטומאה ומתפשט.

והוא כי הנה מאז ברא אלהים אדם על הארץ גזרה חכמתו יתברך יהיה הוא וזרעו חי לעולם. והוא כי קדוש היה, משולל עכירות, הגוף מעשה אלהים הוא, והנפש חלק אלוה ממעל, הכל מהקדושה אשר לא תפול בה גדר מיתה כלל.

אמנם כאשר חטא על הנפש בא נחש והטיל זוהמת טומאה, מנפש ועד בשר שרתה חלאת טומאה אשר היא מבחינת הטומאה וכל עוד שחלאת הזוהמא ההיא דבקה באדם לא יוכל מלט ממנה כי היא כרוכה בה. וגם לו יונח תטהר הנפש מעונה על ידי תשובה וייסורין כאשר בדוד המלך ע"ה, המיתה מוכרחת למען זכך חלאת החומר בכור הארץ, ויעלה מן הארץ זך בלי שמרי זוהמא, מוכן לקבל קדושת הנפש טהורה בקשר קדושה שעוד לא יתפרדו, כאשר היתה נפש האדם באדם בהבראו טרם יחטא. שחטא לא ימצא אחר התחיה כי אין יצר הרע עוד. ועל כן היה עונש האדם מיתה ולא ייסורין, והיות גם לכל זרעיותיו.

והנה אחרי נמכר האדם אל המות, גזרה חכמתו יתברך כי גאולה תהיה לו מזוהמת נחש. וחשב מחשבתו מן אברהם עד מתן תורה להתם הזוהמא קו לקו, כמפורש (באלשיך) פרשת תולדות ובאלה שמות ובפרשת יתרו, כי זה היה עיקר כור הברזל של גלות מצרים וימי העמדות הר סיני לגמור מירוק וליבון הזוהמא עד תומה.

ויהי כן, וכמאמרם ז"ל ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתו. ועל כן היה להם חירות ממלאך המות, כי בבטול הזוהמא אין עוד מיתה.

אך אחרי כן על ידי העגל חזרה הזוהמא למקומה.

ועל ידי כן חזרה המיתה הכרוכה באדם על ידי הזוהמא, כי היא מבחינת המיתה והיא דבקה בחומר ובנפש ומה גם בחלק הנשאר עם הגוף.

והוא הכח הטמא אשר יטמא את הנוגע במת, ומתפשט באהלו לטמא כל הבא אל האוהל וכל אשר באהל.

וזה מאמר רז"ל כי העגל טינף פלטיין של מלך. כי האדם הוא פלטיין ומשכן מלכו של עולם

כי היכל ה' הוא. ומה גם במתן תורה שעליהם השרה שכינתו יתברך. וזה טיפנו, שהחזיר בו זוהמת נחש וטימא נפשו ויעבר גופו. ומי יקנח הזוהמא הנדבקת למטמא למת כי היא המטמאת אותו, אמו היא הפרה. וזה שאמר במשל תבא אמו ותקנח. וכן הכפרה האמורה בנמשל עניינה קנוח, ככל לשון כפרה שמטהר החטא, כד"א אכפרה פניו במנחה כפרש"י ז"ל שם: (עכ"ל האלשיך הקדוש בפ' אמור)

(בפ' פרה מרומז על נקיית אהרן הכהן מחטא העגל)

ונבא אל ענייננו. והוא, כי לא יבצר מהיות פתחון פה לאדם לדבר ולומר, כי סיבה ראשונה לזה היה אהרן. כי מתחת ידו יצא העגל ההוא המביא מיתה וטומאה. והלא יהיה לאהרן לבושת מנפש ועד בשר גיע, לומר כי הוא היסב מיתה וטומאה.

ולא עוד, כי אם גם באומרו יתברך התיקון בפרה, לא יאות יזכר אהרן בדבר פן תהיה לו למחתה במזכרת עון.

על כן מה עשה הוא יתברך שיתפו עם משה. ואמר וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר. כלומר וידבר ה', ענין, שאל משה ואל אהרן יאות לאמר. כי כאשר אין על משה בושע על דבר העגל, כי על השמים היה, ויאות לו לאמר ענין זה. כן גם לאהרן יאות לאמר, כי לא דבק בידו מאומה מן החרם ההוא.

ומה גם לרבותינו ז"ל האומרים, כי לא נענש והתאנף בו ה', רק על שעמד והפליג לכל ישראל כל אותו היום להחביל ענין העגל. שאמר לו הקדוש ברוך הוא הנה עשיתם מזידים יותר. אך לא על מעשה העגל מצד עצמו:

ובזה יובן המאמר הקודם. כי בשמוע משה, אמור אל הכהנים בני אהרן לנפש לא יטמא. הרגיש משה על כבוד אהרן, כי בני אהרן נטמאים במת, והוא, על מה שנעשה על ידו. על כן אמר בלבד, הנה לא תהיה חרפה כל כך גדולה אם יהיה תקנה בדבר. אך אם אין תקנה, היא חרפה עצומה לאהרן. והוא, כי חשב, שתיקון אפר פרה לטמא מת לא יהיה לזרע אהרן, יען על ידו היה בא טומאת מת לעולם, ואיך יטהרו על ידי אמו של עגל. ועלה בדעתו שאומרו יתברך לבני אהרן שלא יטמאו, הוא על כי אין להם תיקון. כי מה שנאמרה טהרת אפר פרה הוא לישראלים ולוים. על כן שאל אם יטמאו מה תקנתם. ועל כן

כאשר שתק הקדוש ברוך הוא נתכרכמו פניו על כבוד אהרן. והנה ה' חשבה לטובה. והוא, כי אם היה משיב לו פרשת פרה, לא היה נראה כי אפילו אהרן היה ראוי שתאמר פרשת פרה על ידו. כי היה משיב לו לבדו, כי לא היה אז אהרן עמו. לכן המתין עד שקבע הפרשה על שם שניהם, כאומרו וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר. כי עתה לא יבוש אהרן בענין זה, כי הנה כמוהו כמשה ראויים ליאמר על ידם. וזהו אומרו לאמר. ולהיות הכוונה כך, כשדבר הצווי לישראל לא הזכיר רק משה לבדו, כאומרו ויקחו אליך וכו'. כי כל עיקר כוונת פסוק ראשון אינו אלא להשוות את שניהם בדבר, כי לא ידע בכשופיהם, והוא כמו שכתבנו.

הפטר פ' פרה

והקאל פל"ו: וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלויותיכם אטחיר אתכם: ונתתי לכם לב חרש ורוח חדשה אתם בקרבכם והסרת את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר: ואת רוחי אתם בקרבכם ועשיתי את אשר בחצי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם: וישבתם בארץ אשר נתתי לאבותיכם והייתם לי לעם ואנכי אחיה לכם לאלהים:

תהילים פפ"ה: למנצח לבני קרח מזמור: רצית יהוה ארצך שבת שבת יעקב: א: נשית לב אל אומרו רצית ה' ארצך שאדרבה על רצון הארץ היה ראוי לבלתי השיבם מהר כי היצרו לה ותקיא אותם?

ב: ועוד אומרו שבת והראוי יאמר השיבות כו'? ג: ועוד אומרו יעקב ולא אמר "שבת ישראל"?

אמנם יאמרו בני קרח מנהמת לבם על אורך הגלות החיל הזה, הנה מר לנו מר מה נשתנה הגלות הלוה מלשוב את שיבת ציון מאשר היה בשיבתה מחורבן ראשון, וזה בשלשה דברים:

א', כי אז מיהרת לחשב את הקץ כי לא הארכת כי אם עד רצית ה' ארצך בלבד עד הפיס דעתה ותרץ את שבתותיה אשר לא שבתה בשבתותיהם שהם שבעים שנה בלבד, מספר השנים שביטלו שמיטין ויובלות, ומיד שבת שבת יעקב.

והשנית, כי אז שבת וכו' והוא כי לא אמר "השיבות" כי אם שבת, והוא מאמרנו במזמור בשב"ה ה' כו' כי טרם שוב ישראל שבה שכינה למקומה, וזהו אומרו שבת ולא אמר השיבות, שהוא כי שבת אתה תחלה ואחר כך שבת יעקב, כי בשב"ה תחלה היה לך עת רצון ויהי זה לנו מעיר לעזור להשיבנו.

שלישית, כי לא הארכת עד נהיה ראויים ובשם ישראל נכונה, כי אם בעוד שהיינו מתוארים לתואר יעקב השיבותנו, וזהו שבת יעקב:

נשאת עין עמך כסית כל חטאתם סלה: אספת כל עברתך השיבות מחרון אפך: וכן בגלות שני במדי היטבת חסדך. ומה עשית כדי שלא יעכבו אשמותינו לבלתי יבנה בית שני עם היותנו מתייחסים לתואר יעקב ולא לשם ישראל, ומה גם כי היה על ישראל עון הצלם שעליו היו מתחייבים כליה במדי מלבד חטאות אחרות, הלא הוא כי נשאת עין כו' והוא כי אז היה על ישראל עון מיוחד והוא כי השתחוו לצלם נבוכדנאצר, ואילו היה מחשיבו יתברך להם עון היה עושה בהם כליה, כמאמר תלמידי רשב"י אליו באומרו שנתחייבו כליה על שהשתחוו לצלם, ועל ידי תשובה שעשו אז ישראל על ידי מרדכי ואסתר נשאת תואר שם עון שהוא מזיד, ונשאר תואר "חטאת" כמסקנת הגמרא שעל ידי תשובה מיראה כאשר היתה אז מיראת גזירת המן, וזדונות נעשים כשגגות.

וחטאת הנשאר לכל אחד מהם כסית אותו בכסוי לבל יחשב, שהוא מאמר רשב"י לתלמידיו שאמר הקדוש ברוך הוא הם לא עשו אלא לפנים, גם אני לא אעשה אלא לפנים.

וגם בגלות יון היטבת חסדך, כי אחר שנתפשטה עברתך והיתה פועלת בהכל ובהם ובבנותיהם, אספת כל עברתך. וה"אף" אחר שנחרה לפעול, השיבות מהחרון שנתה את אפך, וזהו השיבות מחרון אפך. שהוא חסד עצום כי על כן שיבח הוא יתברך את פנחס שהספיק זכותו להשיב חמתו אחור, אחר שהיתה כבר פועלת בישראל וזהו השיב חמתי מעל בני ישראל:

שובנו אלהי ישענו והפר פַּעַם עֲמִנֵנו: על כן גם בגלות המר הזה הרביעי עשה חסד. והנה לומר: ש"בלי עשות תשובה תגאלנו, אי אפשר. (אך) או מאלינו או על ידי חבלי משיח כמפורש

הטעם אצלנו בכמה מקומות. אך החסד אשר נשאל עתה מאתך ה', הלא היא כי הלא מדתך היא כי בא ליטור מסיעין אותו, והנה בכל שאר זמנים ראוי הוא תעשה כך, אך בגלות האחרון הלז אין ראוי להמתין מלסיענו עד נתחיל אנו תחלה, כי אם שובנו אתה ולא תיחל עד נתחיל, כי הלא אתה אלקי ישענו כי בך תלויה תשועתנו כי אתה עתיד להשיבנו בסוף ולהושיענו, עשה אותו מעתה. ואם עדיין אין אנו ראויים לכך, עשה בשביל נחת רוחך והוא מאמר רבותינו ז"ל כי בכל עת שמביט הקדוש ברוך הוא בביתו שהוא חרב ובתי עבודת אלילים ובית תרמיות ביישובן מיד כועס כו', ואם תשיבנו בתשובה יוסר אותו הכעס כי יתוקן הכל וזהו והפר וכו'.

... כי הנה בספר הזוהר על הפסוק נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל אמרו, שפירושו כי אומרים כנסת ישראל אין הפעם הזאת כראשונה שקמנו מעצמנו, כי אם אתה ה' תבוא ותקימנו ותשיבנו בעצמך, וזהו "לא תוסיף קום" כלומר מעצמה... על כן... אנו אומרים לפניו יתברך שובנו בעצמך עם היותך אלקי ישענו ואין לנו זולתך...

הַלְעוֹלָם תִּתְאַנֵּף בְּנֵי תַמְשׁוֹךְ אִפְךָ לְדֹר וָדֹר: מוסיפים ואומרים בני הגלות הארוך והמר הלזה הלעולם תאנף בנו אינו ממדתך חלילה, כי אם תמשוך אפך הוא לדור ודור, שהם על שלשים ועל רבעים בלבד, וזהו לדור שהוא מדור ראשון לדור אחר, וגם דור שהוא דור שלישי ובוי"ו התוספת שהוא דור אחר, אך לא לעולם חלילה, ואם כן ודאי שאין כוונתך להתאנף לעולם.

או יאמר הלעולם תאנף בנו, אי אפשר, כי הלא מה שאמרת שתמשוך אפך שעם עמלק הוא לדור ודור, ואם לעולם תאנף נמצא שהוא עד לעולם:

שׁוּבֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ וְהִפֵּר פְּעִסְךָ עִמָּנוּ... הלא אתה תשוב תחינו ועמך ישמחו בך: לבא אל הענין נזכירה מאמרם ז"ל:

כי במתן תורה אמרו ישראל למשה אחרי ראותם ההפך שבין שומעם מפי הקדוש ברוך הוא לשומעם מפי משה, אמרו לו משה רבינו הלואי יגלה לנו פעם שניה, אמר להם משה אין זה עתה אלא לעתיד לבא, היינו דכתיב (יחזקאל לו כו) והסירותי את לב האבן מבשרכם.

וכן אמרו רבותינו ז"ל עתיד הקדוש ברוך הוא להיות ראש חולה לצדיקים והוא עומד ודורש להם תורה כו'.

והענין כי אז נהיה כולנו נביאים, כי מלבד מה שתפסק זוהמתנו, גם יצר הרע לא יהיה בנו כי נהיה כולנו קדושים וטהורים באופן שלא נצטרך לומר שידבר אדם עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים. כי אם שבו יתברך נשמח כי קדושים נהיה כי קדוש הוא, ולא יקרנו אסון מות בדבר עמנו אלקים:

ונבא אל הענין, אחרי אומרו שובנו אלקי ישענו שיקרב צדק מאליו וישיבנו הוא מעצמו ולא ימתין אל בחירתנו שנקום מעצמנו, ושאין לומר חלילה שלעולם יאנף בנו כמדובר, אמר עתה הנה עוד טענה שראוי לך להשיבנו מעצמך פן נשתקע בטומאת חטאים ועונות, כי הלא אתה עתיד שתשוב ותחינו כמאז חיינו בהר סיני חיי עולם, שהוא להסיר זוהמת נחש מקרבנו באופן שתבולע המות לנצח, כי אין עתה מות רק להיותה כרוכה בזוהמת נחש ואשר אין זוהמא בו חי יקרא באמת, וזה יאמר הלא אתה תשוב תחינו, ועמך לא יקרם כמאז שלא שמחו בך, כי אמרו אל ידבר עמנו אלקים פן נמות ובקשנו ידבר משה עמנו, כי אם אז ועמך עתידים שישמחו בך ולא בבשר ודם כי יוכלו לסבול קדושתך לראותך פנים בפנים, ולא בלבד יהיו חיים כי אם יהיו ששים ושמחים מתעלצים בך, כי לא יהיה בם לא זוהמת נחש ולא יצר הרע ויחיו וישמחו בו יתברך, כי לא תאכלם אשך הגדולה. כמו שאמרו ז"ל שאמר משה לישראל כשרצו אחר כך שישב ידבר עמם ה' ואמר אין זה עתה כי אם לעתיד לבא:

שׁוּבֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ וְהִפֵּר פְּעִסְךָ עִמָּנוּ... הֲרָאֵנוּ יְהוָה חֲסִידְךָ וְיִשְׁעֶךָ תִּתֵּן לָנוּ: אֲשַׁמְעָה מֶה יִדְבֵּר הָאֵל יְהוָה כִּי יִדְבֵּר שְׁלֹמֹה אֶל עַמּוֹ וְאֶל חֲסִידָיו וְאֶל יִשְׁרָאֵל לְכַסְלָה: ואם עדיין יש פקפוק אם נוכל לסבול, עשה זאת איפה, הלא הוא, כי אז כאשר אתה הראית לנו היה בחינת אש אלקים הוא כח דין, אך עתה הראנו בהראותך בחינת חסדך, וזהו הראנו ה' חסדך. וישעך ששאלנו "שובנו אלקי ישענו" תתן לנו. ואז בלי פחד אשמעה מה ידבר הא-ל ה', שהוא מדת חסד ורחמים פנים בפנים, ולא אומר שאיני חפץ לשמוע בקולו שאל ידבר עמנו אלקים, כי אם שנשמח בך.

והטעם הוא כי אז ידבר שלום כו' כי דבורו אלינו יהיה שלום כלומר שלום לכם אל תיראו מלמות כאשר בסיני.

והטעם שיאמר לנו אז כך, הוא, כי עתה יהיה אל עמו ואל חסידיו, שיוסר לב האבן, וכל הנשאר קדוש יאמר לו, ובזה אל ישובו לכסלה לומר אל ידבר עמנו אלקים, והוא מאמר רבותינו ז"ל שהזכרנו שאמר משה אין זה עתה כי אז עדיין היה בם לב האבן...

או יאמר אומרו כי ידבר שלום כענין מאמרם ז"ל על פסוק הנני נותן לו את בריתי שלום, שאמרו רבותינו ז"ל שהוא שיחיה לעולם הדא הוא דאמר בריתי היתה אתו החיים והשלום, ושם כתבנו שאם כן למה קרא הכתוב אל החיים "שלום", והשבנו כי אין המות באה אלא מחמת פירוד החיבור מהנפש עם הגוף ולא יתמידו, אך בהעדר זוהמא שגם החומר זך לא ימות. ובזה יאמר כי ידבר שלום שאמרו כי הוא "כאשר", כמה דאמר אמר כי תבא, כי תצא, והוא מה שאשמעה בלי פחד הוא כאשר כבר שלום בין הנפש לגוף על ידי העדר הזוהמת נחש, וכבר בלע המות לנצח, ובזה יעצרו כח לסבול ידבר עמם אלקים ולא ימותו. והיה זה שלום כולל אל עמו ואל חסידיו כי לא יהיה בזה הפרש בין אחד העם אל חסידיו, כי לכל אחד יהיה זה שלום בקרבנו באופן שאל ישובו לכסלה לומר אל ידבר עמנו אלקים, כי אם שאשמעה מה ידבר הא-ל ה' מפיו יתברך:

(והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר... וישבתם בארץ...)

אך קרוב ליראי ישעו לשבן כבוד בארצנו: ואין לומר במה נבטח שלא יקרנו כאשר בסיני שאמרנו דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים, כי נוכל לסבול הנבואה הגדולה ההיא, ומה גם שתהיה ממדרגות עליונות שהם משמות הא-ל ה', הלא הוא, כי הנה אך קרוב הוא היות ליראי ישעו זה, כי הלא הוא לשכון כבוד בארצנו כי הוא דבר קרוב מאד כי כבודו הוא דבק בארץ ישראל והיא ארצנו שיש לנו יחס עמה כנודע, ועל ידי כן בהתחבר חוט המשולש הלז, כל הון יקר אושר עד אין קץ נמצא, מה שאין כן בסיני שהיה במדבר שאין יחס לשכינה בו וגם לא לנו כי המדבר שהיינו בו מצד עצמו הוא חצוניות נמרץ, על כן לא היה לנו עזר כנגדנו להשיב ולסבול הדבקות ההוא:

* קצורי * באורי * לקוטי *

האלשיך הק' ימי המילואים בפ' נשא

מעלת יום שביעי למילואים, ערב ראש חודש ניסן, אשר הוא כעין יום השביעי, השבת של ימי בראשית

הנה הן אמת, חכמים יגידו כי משנתה ההוה העולם, נתאווה הקדוש ברוך הוא שתהיה לו דירה בתחתונים. חטא אדם, נסתלק לרקיע הראשון עד השביעי. ועמדו שבעה צדיקים, והורידו השכינה לארץ. אברהם לששי, יצחק לחמישי, יעקב לרביעי, לוי לשלישי, קהת לשני, עמרם לראשון, משה לארץ, והוא על ידי המשכן. והנה אין ספק, כי הורדת שכינה לארץ קשה מכל הירידות, כי האמנם ישב אלהים על הארץ הלזו העכורה. על כן הוצרכו שני דברים. אחת, היות על יד משה, אשר משל בשמים ובארבע יסודות, שעל ידי כן יהיה לו כח ואל, להמשיך שפע מן השמים לארץ, ולהשרות שכינה. עוד שנית, והוא כי יהיה באמצעות המשכן. והוא כי הנה המשכן, היה בו דוגמא של מעלה ושל מטה. והוא, כי הנה אמרו רבותינו ז"ל, כי כשהוקם משכן התחתון, הוקם משכן העליון הוא משכן הנער. ועל כן, כל הדברים שהיו במשכן היו מעין דוגמת העליון. כאשר כתבנו על פסוק ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן כו'. שהראה לו הוא יתברך, תבנית רוחני של משכן העליון ואת תבנית כל כליו, ושכן יעשו למטה:

וגם אמרו רבותינו ז"ל במדרש הנוכר, כי כל מה שהיה במשכן, היה כנגד כל מה שנברא בימי בראשית, כמפורש שם כל הפרטים. עד אומרם, שביום השביעי נאמר ויכל אלהים ביום השביעי, וכאן נאמר ויהי ביום כלות משה כו'. הנה, שבמשכן היו כל חלקי בחינות מה שנברא בששת ימי בראשית. וביום השביעי היה בו כנגד ענין ויכל אלהים ביום השביעי.

והנה, לא על חנם היה המשכן מעין משכן העליון, ומעין העולם השפל. אך אין ספק, כי למה, שהשראת שכינה על הארץ הלא כמו זר נחשב. על כן, הוצרך יהיה מעין העליון, למען יקל להמשיך שפע קדושה ושכינה אל המשכן. ואחרי כן, בחול שכינה אל המשכן, יתפשט גם בעולם לקיימו. נמצא שבהקים את המשכן, היה כמקיים את העולם. והוא, כי למה, שבמשכן יש בו כל חלקי העולם הזה שנברא בששת ימי בראשית, כמאמר המדרש הנוכר:

ובכלל הדבר הזה, נבא עד תכונת מאמרם ז"ל במדרש הנוכר. והוא, כי שתי פעמים היה מקים את המשכן בכל יום, אחד בבקר לקרבנות של שחר. ומפרקו, וחזר ומקימו לתמיד של בין הערבים, וחזר ומפרקו. והלא יקשה, ולמה היה מפרקו, ולא היה מניחו קיים מיום אל יום, או מהבקר ועד הערב, לתמיד של בין הערבים. והנה אמרו רבותינו ז"ל שם, שלא היה עומד עד יום השביעי, שאז נתקיים ועמד על עמדו, וזהו ביום כלות משה להקים את המשכן. והנה, גם זה ראוי לדעת מה זה ועל מה זה. אך הנה לזה נשים לב אל ענין שכתבנו מרבותינו ז"ל, שביום כלות משה להקים את המשכן היה מעין ויכל אלהים ביום השביעי. והוא בשום שכל והבין, כי הלא אינו דומה. כי ביום השביעי של בריאה לא נעשה דבר, וביום כלות משה עשה עבודה במשכן וזלת הקמתו אותו:

ולבא אל הענין, נבאר מאמרם ז"ל האומרים, ויכל אלהים וכו' מלאכתו, והכתיב כי ששת ימים עשה ה' וכו', כלומר כי בשביעי לא נעשה דבר. והשיבו, כי בששה ימים נברא הכל, אלא שהיה העולם חסר מנוחה, בא שבת באת מנוחה ע"כ. והלא גם בזה לא הטהרנו מהקושיא, כי הלא המנוחה אינה מלאכה:

אמנם, הנה ביארנוהו במקומו, בשום לב אל מאמר הכתוב באומרו, שבת וינפש, מה היא הנפשה הזאת. וגם על אומרו וינח ביום השביעי ולא אמר ונח. שהוא, כי קרה לעולם כאשר קרה לאדם. כי טרם תנתן בו נשמה והיה חומר, היה מוטל גולם. ואילו לא ניתן בו נפש היה נפסד, ועל ידי הנפש נתקיים. כן העולם השפל, להיותו חומרי, היה מועתד ליפסד ולהתקלקל. אם לא היה נשפע בו שפע רוחני כנפש באדם, להקנות בו קיום והעמדה. והנה, אדם נשתנה בו נפש חיה בששי. והעולם, בבא קדושת איכות השבת, הושפע בו שפע קדושה כנפש אל הגוף, ונח מלהתקלקל והפסד. וזהו וינח ביום השביעי, כי הניח מנוחה את העולם, הפך הקלקול שהוא העדר מנוחה, וזהו אומרו וינפש. כי ביום השביעי שבת, ויקנה בו נפש להחיות עולם כאמור. והוא אומרו היה העולם חסר מנוחה, כי היה מתקלקל ונפסד, והוא ודאי חסרון המנוחה. בא שבת באת מנוחה עמו, שנתקיים ונח מהיותו הולך ונפסד. נמצא כי יותר היה מה שנעשה בשבת, מבכל הימים. ועל זה נאמר, ויכל אלהים ביום השביעי:

ונבא אל הענין, והוא, כי הנה לפי זה, גם ביום כלות משה יהיה כן, שהוא לעומת ויכל אלהים. והוא, כי בששת ימי המילואים היה מעין ששת ימי בראשית, כמכין חלקי העולם, לקבל שפע השכינה. ובשביעי נתקיים בעצם, כי בא שפע קיום לעולם, כאשר ביום השביעי של בריאה:

והענין, כי הלא העולם השפל, היה אז רותת בכל חלקיו, כאשר נכתוב בס"ד טעם הרתיחה. ועל כן, על עבודה שבעה ימים במשכן, שהיא אחד משלשה עמודים שהעולם עומד בו, נתחזק העולם. בששת הימים הוכן, ובשביעי בא אליו שפע להתקיים כנפש אל הגוף, מעין ויכל אלהים. והוא, כי על ידי עבודה במשכן ביום הראשון היה נקנה שפע קדושה אל חלק שבו, מעין מה שנברא ביום הראשון. ובשני, אל חלק שבו, מעין מה שנברא בשני. ועל ידי כן, היה בעולם עצמו, בראשון קונה שפע מה שנברא בו, הוא הכנה, לקבל ביום השביעי כח חיוני בעצם, כנפש אל הגוף. וכן בשני וכן בשלישי, עד תום הששה ימים. ובשביעי הורק במשכן - על ידי משה ששלט בשמים וביסודות - שפע חיוני מן השמים, להתקיים המשכן והעולם, שהוא דוגמתו בכל חלקיו. ועל כן, בכל יום שהיה מקים המשכן, לא היה מתקיים רק בשעת עבודה, והיה מפרקו אחרי כן. והוא, כי הנה, העמדת המשכן בטבע לא היה עומד. כי הלא לא היה בנין, ולא קרשים תקועים בקרקע, רק דפים כבדים ארבעים ושמונה קרשים, רחבות אמה וחצי ועבות אמה וארבע עשר, נתונות על אדני כסף. ובטבע הלא יפלו, ולא היה נוגע בו יד, רק משה לבדו. ומי יחזיק בכל קרש עד שומו הבריחים להחזיקם, ולפרוש עליהם יריעות תחתונות ועליונות ועורות. ולא עוד, אלא שהבריה התיכון שבתוך הקרשים שהיה מבריה מן הקצה אל הקצה, אמרו רבותינו ז"ל שהיה נכנס ומתקפל לשלש רוחות, דרום ומערב וצפון, אשר הוא שלא בטבע, ואם לא כן, כל כותל היה נפרד מחבירו והיה נופל:

והנה, בעת עבודת הקרבנות, היה זכות העבודה מקנה קדושה להתקיים, ושיהיה הבריה התיכון מבריה - שלא כדרך טבע - שלשה כתלים ומקשרן. אך אחר העבודה היה מפרקו, שלא היה מתקיים. אך ביום השביעי שהיה מעין שבת בראשית, נגמר השראת רוח חיוני במשכן, כנפש בגוף. ומאז לא הוצרך לפרקו, כי אז היה כאדם שנופחה בו נפש חיה. שאז כל אבריו חיים. ועומד נצב ומקפל ידיו ורגליו כמו שירצה. כן היו אז הקרשים עומדים מאליהם על עומדם אז, וזהו אומרו עצי שטים עומדים. ואז, היה הבריה התיכון נכנס בכותל דרומי, ומתקפל למערב, ואחר כך לצפון, כזרוע איש בעל נפש שמקפלו כחפצו:

ובזה, הכתוב, היטיב אשר דבר, ביום כלות משה להקים את המשכן. כי הקימה, כאילו החילה מהיום הראשון ותכל בשביעי. כי על ידי הכנת עבודת הששה ימים, נגמרה השראת שפע השביעי כמדובר. ועל הדרך הזה נמשך קיום בעולם, אשר הוא דוגמתו:

ד"ת מספה"ק ע"פ האלשיך הק'

ספה"ק אמרי נועם

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל כו' ששת ימים תעשה כו'. והקשה (ברבינו בחיי) מדוע לא כתיב 'תעשה מלאכה', כי 'תעשה' משמע על ידי אחרים מלאכתו נעשית.

ונראה, כי משה בא להזהיר העם על תורה ותפלה, על דרך המובא בשם **אלשיך הקדוש** משל נאה, באחד שחטא כמה פעמים לפני המלך, והרבה הלשינו לפני המלך עליו ולא הועילו כלום, כי היה מנגן טוב מאוד, ואי אפשר להמיתו אף שנתחייב ראשו, יען כי המלך נהנה מאד ממנו.

לזאת התחכם איזה שונא שלו וקטע את ידו, ואז אח"כ נקם המלך נקמת החטאים מכבר, מחמת שלא היה מנגן עוד.

כמו כן בעניני חטאי האדם, באם האדם מנגן בקול תורה ותפלה, אזי מוחלין לו כל החטאים כי הוא מייטיב נגן.

אמנם היצר הרע עושה כל תחבולות דייקא לבטל קול תורה ותפלה, ואז ממילא נפרע ממנו על כל חטאיו, עכדה"ק

(עין ב**אלשיך** בפירושו לאיכה א ז: זכרה וכו'. הנה אמרו רבותינו ז"ל על פסוק מי חכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו וכו', דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולמלאכים ולא פירושה, עד שבא הקדוש ברוך הוא ופירש שנאמר ויאמר ה' על עזבם את תורת ע"כ...

ועל ענין המאמר, הלא כמו זר נחשב יפלא מהחכמים ונביאים ומלאכים כי על עזבם תורת ה' אבדה הארץ.

אמנם המה ראו כי אם על עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים ששלשתן חמורות אבדה הארץ, הלא כמה ימים ושנים נעשו התועבות ההם בקרב ישראל כמאמרם ז"ל כי שבע בתי דינים זה אחר זה עבדו עבודה זרה. ואם על גילוי עריות, הלא מימי עמוס הקודם לישיעה נאמר וסרוחים על ערסותם, ואמרו רבותינו ז"ל שהיו מחלפים נשותיהם ומסריחין אותם בשכבת זרע שאינה וכו'. ואם על שפיכות דמים, גם מימי מנשה מלא את ירושלים דם נקי פה לפה. על כן כשומעם כן תמחו, והמה לא ידעו כי בטול תורה שהוא בשב ואל תעשה היה כנגד כל זה, על כן עמדו לא ענו:

אמנם הוא יתברך פירש ואמר על עזבם את תורת, הוא עון בטול תורה.

והוא משל למלך שיש לו מנגן ומנגן לו תמיד. ויהי היום ויבא המגיד אל המלך לאמר, הנה המנגן הרג את הנפש. ויאמר המלך אל תגעו בו. עוד זה מדבר וזה בא ויאמר, הנה המנגן את אשת רעהו טימא בזמה. ויאמר המלך השמרו לכם מדבר עליו מוטב עד רע וככה יעשה כל הימים, ויהי המלך מכסה על כל פשעים.

ויהי כי ארכו לו הימים, והנה איש בא ויאמר הנה מנגן אשר אהבת, בריבו עם איש פלוני קיצין (פלוני) את כפו.

ויהי כשמעו ויצו המלך לתלותו על העץ. ותהום כל העיר על המלך, לאמר מה הדבר הזה, הנה בעשותו הרע ריחמתו והנגתו וכאשר הרעו לו תלית אותו.

אמר להם המלך אל יעלה על רוחכם כי נושא הייתי לו על כל פשעיו, כי צרור היה עונו וצפונה חטאתו, כי אם הייתי מאריך לו בעוד יגן בידו וייטיב לבי.

אמנם כאשר עלתה ידו על יד רעהו המכה בו ואראה כי עוד לא יגן כפעם בפעם, אז צויתי לתלותו על עונות ראשונים.

כן הדבר הזה כל הימים אשר הקול קול יעקב שימשך בעסק התורה, ערבה לה' ולא פקד עליו ארצה,

אמנם בבטלו תורת ה' ועריבות נגונו בטלה מלפניו יתברך, אז עונותיו ילכדונו וישלך משמים ארץ תפארת ישראל:

וזהו 'אלה הדברים אשר צוה ד' לעשות', היינו, העיקר הוא הדיבורים של תורה ותפלה. ועל כן הרמז כ"ל עד"ת בגי' ישראל' עולה תור"ה תפל"ה, כי תור"ה הוא במספר ברי"ת.

וזהו 'ששת ימים תעשה מלאכה', כי אמרו ז"ל חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם התפלה ושעה אחת אחר התפלה. והקשו בגמרא מלאכתן מתי נעשית, ומתרוצו מלאכתן נעשית על ידי אחרים בזכות תפלתם.

ולזה לאחר שהזהיר אותם על תורה ותפלה, אמר להם 'ששת ימים תעשה מלאכה', היינו, אפילו בששת ימי המעשה שהוא מותר בעשיית מלאכה, עכ"ז תראו לעסוק הרבה בתפלה, ותזכו אשר מלאכתכם תהא נעשית על ידי אחרים.

וידוע אשר נחשב בספרים שג' תפלות של כל יום הוא משך ארבע שעות וחצי, ומגיע לששה ימים כ"ז שעות שעוסקים בתפלה ואינם עושין

מלאכתם. וזוכין על ידי זה אח"כ לקדושת שבת שהוא כ"ז שעות.

וזהו 'ששת ימים תעשה מלאכה', היינו, על ידי שתפרשו עצמכם גם בששת ימים לעסוק בתורה ותפלה, ומלאכתן נעשית על ידי אחרים, תזכו על ידי זה 'וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת' וכו'. ולזה שב"ת קדש"ך - כמ"ש בנוסח הקידוש ושב"ת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו - עולה תור"ה תפל"ה, כי מן הקביעות עתים לתורה ותפלה בימות החול מזה נעשה קדושת ש"ק:

ספה"ק שפת אמת

ויקהל משה כו' אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות כו' ששת ימים כו'.

הקדים זה למשכן כי מלאכת המשכן הוא בכח הקהילה ואז נאמר ושכנתי בתוכם כמ"ש במדרש בתוכו לא נאמר אלא בתוכם ע"ש ב**אלשיך** תרומה.

וקהילה זו הוא ענין השבת. ובה שהגיד להם השבת בזה הקהיל אותם.

גם נפרש אלה הדברים על הקהילה. שזה צוה ה' שיקהילו עצמם.

וכ"ז הוא ענין אחד שהוא התרוממות כלל ישראל שגורם השראת השכינה שקראוהו חז"ל כנסת ישראל: (תרל"ו)

ספה"ק באר מים חיים

קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחושת:

ירמו הכתוב למה שכתב הרב **האלשיך זללה"ה** בפסוק ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברך וגו'. פירוש שרק בגלל הדבר הזה מה שאתה נותן לה' נדבת לבבך יברך וגו' כי הלא הצדקה גופא לא שלך הוא, כי לי הכסף והזהב אמר ה' צבאות, ואין אתה נותן כי אם מה שנדבה לך ולא יותר.

ולזה אמר גם כן כאן קחו מאתכם תרומה לה' שהתרומה אינו כי אם זה שמאתכם הוא מעצמיותיכם והוא שכל נדיב לבו יביאה שאינו מביא כי אם נדבת לבבו כמה שמתנדב בלבבו באהבה ושמוחה ולא ירע לו על מצות ה', אבל עיקר הנתינה הלא אינו מביא כי אם תרומת ה' זהב וכסף ונחושת וגו', כלומר כי זה הכל שלו הוא, ואין לכם כי אם נדיבות לבב:

ספה"ק ישמה משה

וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר וגו'. והקשה האלשיך כי פתח אל משה ואל אהרן, ומסיים רק במשה לבדו דבר אל בני ישראל ויקחו אליך. ובפרשת החדש שנתייחד הדבור גם לאהרן, נאמר דברו, עד כאן קשייתו?

ואני הוספתי בקושיא, דהלא בריש פרשת ויקרא מביא רש"י ברייתא דתורת כהנים, רבי יהודה אומר י"ג דברות יש שנאמרו למשה ולאהרן, וכנגדן י"ג מיעוטין, לומר שנאמר למשה שיאמר לאהרן, עיין שם.

והנה לכאורה קשה, הלא כל התורה כולה אמר משה קודם לאהרן, ואחר כך לבני אהרן, ואחר כך לוקני ישראל, ואחר כך לכל עדת ישראל כמו ששנינו סדר לימוד כיצד היה, ועל כרחך צריך לומר ב"ג דברות הנ"ל נאמר למשה שיאמר לאהרן שיאמרו שניהם לישראל, וזה ברור. והשתא קשה כיון דכאן מבואר שהיה הצווי שרק משה יאמר לישראל, אם כן במה נתייחד הדבור כאן גם לאהרן?

עוד דקדק האלשיך על אומרו לאמר?

גם להבין המדרש שלמה לידע סודה של פרה אדומה, אמר אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממנו. דלפי פשוטו הוה ליה לומר בקש לידע ולא ידע אמר אמרתי וכו', ומדלא קאמר הכי, מכלל שידע, אם כן אמאי אמר והיא רחוקה ממני. והנ"ל דבאמת ידע, וזה שאמר אמרתי אחכמה וכו', בו רמז טעמו של פרה וכמו שאבאר.

דהנה אמרו חז"ל משל לשפחה שטינף בנה פלטון של מלך, אמר המלך תבא אמו ותקנה צואת בנה, כך תבא הפרה אמו של עגל ותקנה צואת בנה.

והקשה האלשיך דהנה אם היתה הפרה מכפרת עון העגל, היה המשל צודק, אך לא כן הוא רק לטהר את הטמא מת?

ותירץ כי הנה טומאת מת בא מחטא הקדום חטא עץ הדעת עטיו של נחש, ולאשר הוזהמא אשר המית את האדם כרוכה בו, מתפשט לטמא הנוגע בו או המאחיל עליו, ורק הוזהמא היא המטמאה. והנה כשעמדו על הר סיני פסקה זהומתן, והיה נפסק המיתה והטומאה, והעגל החזיר הוזהמא והביא המיתה והטומאה, נמצא טינוף המדבק בנטמא למת הוא על ידי העגל, לכך תבא אמו שהיא הפרה, ותקנה שהיא מטהרת מטומאה זו

ומקנחת הוזהמא הנדבכת בנטמא למת. ואמר טינף פלטין של מלך, כי כל אדם מישראל העובד ה' הוא פלטין של מלך, כי היכל ה' הוא כאמרו ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, עד כאן דברי האלשיך (הגם שאין זה לשונו), ורש"י.

והנה ידוע כי קודם החטא היה כתנות אור באל"ף ותורה אור, ולא היה מסך המבדיל בין האדם ובין התורה והחכמה, ובקל היה מתעצם עם התורה והחכמה שיהיה הוא ותבונתו אחד, ועל ידי הוזהמא של החטא נעשה כתנות עור בעי"ן עור בעד אור והוא המסך המבדיל, ר"ל הוזהמא הכרוכה בו היא המבדלת בין התורה והחכמה ובין האדם, וגם הלומד התורה והחכמה, מכל מקום אינו מתעצם בו והיא קנין חוציי ולא קנין עצם. ועל פי זה יתבאר בקש שלמה לידע סודה של פרה אדומה שהיא תבא אמו וכו', דמה ענין כפרת עון העגל לטהרת הטומאה שהפרה מטהרת, אמר אמרתי אחכמה, ר"ל אהיה בעצמו החכמה כאשר פירש בעל קרבן ראשית לדרבו, והיא רחוקה ממני, ר"ל רק קנין חוציי, והיינו מפני הוזהמא הכרוכה המבדלת והיא המטמאה. וזאת ידוע שכריכת הוזהמא נצמח מהעגל, על כן שפיר תבא אמו ותקנה וכו', והיא סודה של פרה אדומה, והבן כי נכון היא בס"ד.

והנה היה עולה על הדעת כי הטומאה אשר סיבתה העגל היה על ידי אהרן, אם כן אהרן הוא הגורם להטומאה. אבל לא כן הוא, כי איתא במדרש כי טעמו של אהרן היה באותו ענין, אמר מוטב יתלה הסרחון בי ולא בהם, אמר לו הקב"ה הואיל וכך עשית לא תזוז מן הפלטין שלי לעולם, שנאמר ומן המקדש לא יצא, עד כאן דברי המדרש. ופירש בס' ברית שלום בפ' שמיני, על פי דאיתא בגמרא תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה נאמר בפר כהן משיח אל פני פרוכת הקדש, ובפר העלם דבר של ציבור נאמר אל פני פרוכת, ולא נאמר הקדש, משל לבני מדינה שסרחו על המלך, אם מיעוטן סרחו פמליא שלו קיימת, ואם רובן סרחו אין פמליא שלו קיימת, עד כאן. והנה אהרן ידע כי אם לא יזדקק הוא, מכל מקום יעשו, כי הוא לא עשה כלום רק השליך זהב באש, והם בכשפים הוציאו, ואם הם יעשו לבדם הרי הסרחון בהם ויסתלק קדושתו ח"ו, אמר מוטב יתלה הסרחון בי, כי אם היא עושה כן, הרי יש עליהם זכות שהם אינם חייבין כל כך, כי ראו אהרן מזדקק לדבר, מסתמא ראוי לעשות כן, ואם כן כיון שרק הוא העיקר החוטא, לא הוי רובן חטאו והקדושה לא יסתלק, אם כן לפי זה אין מסירת נפשו ורוחו ונשמתו בשביל קדושת שמו ית' גדול מזה, והבן. וה' הבוחן סרעף וכליות אמר הואיל וכך עשית

שלא יסתלק קדושתו, במדה שאדם מודד מודדין לו במדה זו אני מודד לך, לא תסתלק אתה מקדושתו, עד כאן דבריו בשינוי הלשון ודפח"ח. אם כן לפי זה כי הטומאה היה בלא אהרן, כי אם לא היה אהרן מזדקק לדבר גם כן היו עושין, והטהרה נצמח על ידו כי אם לא היה אהרן מזדקק, היה מסתלק הקדושה מעל ישראל ח"ו, ושוב לא היה השכינה שורה בתוכם, ולא היה אחד מישראל פלטין של מלך, ולא היה צודק המשל שתבא אמו לקנה, כי דוקא בפלטין צודק המשל, כי מחוייבת היא לנקות הפלטין, מה שאין כן חדר של הדיוט מה לו בזה אם נשאר מזוהם, אם כן לא היה טהרה כלל. אבל על ידי אהרן שכונתו היה לכל יסתלק הקדושה, וה' רצון יראוי יעשה ולא נסתלק, ובפרט באמת לפני המקטריגים שאין יודעים מחשבתו נתלה הסרחון באהרן ולא נסתלק הקדושה, וכיון שלא נסתלק הקדושה הרי כל אחד מישראל פלטין של מלך, והוי המשל צודק ותבא אמו ותקנה, אם כן הרי הטהרה מצויה, אם כן לפי זה אדרבא הטהרה נצמח על ידי אהרן ולא הטומאה. וזה פירוש הפסוק וידבר ה' אל משה, מה דבר? ואל אהרן, ר"ל ועל ידי אהרן נצמח לאמר זאת חקת התורה היינו הטהרה כמו שמפרש אחר כך, שעל ידי אהרן נצמח שיוכל לאמר זאת, דהיינו הטהרה נצמח על ידו ולא הטומאה כפי העולה על הדעת, ולפי זה נתיישב גם הלאמר שדקדק האלשיך, והבן.

ועל פי זה מבואר דברי רש"י וזאת חקת התורה, לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה מצוה זו ומה טעם יש בה וכו', דר"ל דבאמת נגלה הטעם תבא אמו וכו', רק השטן ואומות העולם אינם מודים במעלת ישראל שכל אחד מישראל הוא פלטין של מלך, רק אדרבא כל איש מישראל הוא שפל ונבזה אצלם, אם כן לפי זה אין צודק הטעם הנ"ל, והיינו שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל באונאת דברים שהם שפלים ונבזים, כדי שיוכל לומר מה המצוה זו ומה טעם יש בה, כי לפי שפלותן נסתר הטעם, לכך כתיב וזאת חקת התורה לשיטתייהו, כדי שלא יתחלל שם שמים שיאמרו מעשה כשפים הם, כמו שמצינו במדרש בגוי אחד ששאל את ר' יוחנן בן זכאי ואמר תורתכם מעשה כשפים, שהטמא מת מביאים אפר וזורקים עליו ואומרים טהור טהור. אבל לישראל עם קרובו נגלה הטעם. אבל לעתיד ונגלה כבוד ה' ויתגלה מעלת וקדושת ישראל לעין כל, אז יתגלה הטעם לעין כל, והבן כי נכון הוא בס"ד: